

N:o 37.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 24 april 1896.

— — — — Andra Kammaren den 25 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, angående åtgärder för beredande af lämplig uppfostran åt minderåriga förbrytare samt vanartade och i sedligt afseende försummade barn.

(Första Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 1) utlåtande n:o 6.)

(Andra Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 1) utlåtande n:o 9.)

Till Konungen.

I en hos Riksdagen väckt framställning har anförts, att man inom allt vidsträcktare kretsar syntes komma till insigt om den allvarsamma fara, som hotade vår samhällsordning genom den sedliga förvildningen hos en del af det uppväxande släktet. De berättelser, som under senaste tiden gång på gång meddelats om våldsdåd, öfvade af minderåriga, samt om formliga förbrytareligor, bestående af halfvuxen ungdom, hade bibragt många den öfvertygelsen, att samhället genom att icke i tid vidtaga åtgärder mot detta missförhållande låtit en svår försummelse komma sig till last, samt att denna försummelse måste i möjligaste mån och med det snaraste godtgöras.

En oroväckande yttring af omförmälda sedliga förvildning utgjorde det stora antalet unga förbrytare, framför allt den fortgående ökningen af detta antal. De statistiska uppgifterna syntes nemligen tyda på en tilltagande brottslighet hos ungdomen inom nästan alla land. Det vore

fara värddt, att den sedernas förvildning, hvori lagöfverträdelserna hade sin upprinnelse, komme att sprida sig till allt större kretsar af det uppväxande släktet, hvaraf följden måste blifva, att framtidens mensklighet sjönke ned till en lägre moralisk ståndpunkt än den, hvarpå nutidens befunne sig.

Under sådana förhållanden vore det helt naturligt, att fråga om brottsligheten bland de minderåriga under den senaste mansåldern tilldragit sig en allt lifligare uppmärksamhet, i främsta rummet gifvetvis bland dem, som af denna fråga omedelbart berördes, nemligen å ena sidan dem som handhade fångvården, å andra sidan skolmännen, framför allt folkskolemännen.

Närmaste anledningen till att de förra tagit frågan under ompröfning vore den bland dem vunna erfarenheten om fängselifvets förderliga inflytande på de minderåriga. Redan tidigt hade man kommit till insigt derom, att förbrytare, hvilka ännu befunne sig i barndoms- eller öfvergångsåldern, icke hade sin rätta plats i fängelset, samt att de ofta utginge ur detta vida sämre än de gingo derin. Folkskolemännen åter hade under sin dagliga verksamhet varit i tillfälle att steg för steg följa det ondas utveckling samt att uppdaga de källor, hvarur det hemtade sin näring. De hade dessutom haft flera särskildt tvingande anledningar att med lifligaste intresse omfatta denna fråga. De unga lagöfverträdarna utginge nemligen nästan utan undantag ur kretsen af dessa kringstrykande och vanartade barn, hvilka genom sina skolförsummelse och sitt dåliga uppförande beredde läraren de bittraste bekymmer och i hög grad förlamade hans arbete. Dylika barn måste naturligtvis utöfva en i hög grad demoraliserande inverkan på sina kamrater, hvadan deras samvaro med välartade barn innebure en upprörande orättvisa såväl mot dessa som mot deras föräldrar.

Att en förbättring af nu omförmälda förhållanden vore möjlig, derpå egde man lyckligtvis ett ovedersägligt bevis. I England hade nemligen enligt statistiska uppgifter de yngre förbrytarnes antal, hvilket varit i stigande till år 1870, sedan dess nästan oafslåligt sjunkit, och verkningarna häraf hade från och med 1883 visat sig i en fortgående minskning äfven af antalet äldre förbrytare.

Hufvudorsaken till detta märkliga förhållande vore lätt funnen. Den låge deruti, att staten allt sedan 1850- och 1860-talen kraftigt tagit saken om hand. Den hade genom sin lagstiftning föreskrifvit »tvångsuppföstran» för sådana, som häraf vore i behof: för de minderåriga brottslingarna i förbättringshem, för de kringstrykande och vanartade barnen i räddningshem och dermed beslågade anstalter. Staten hade vidare

genom storartade anslag främjat upprättandet af dylika hem, så att deras verksamhet kunnat erhålla nödig omfattning och anordnas på för ändamålet lämpligt sätt, och hade slutligen underkastat dem en sakkunnig och noggrann inspektion. Enligt den senast utgifna inspektionsberättelsen funnes under 1894 i Storbritannien tillhopa 227 af staten understödda anstalter af förevarande slag.

Hvad vårt land angår, vore behovet af förbättringsanstalter uttryckligen erkänt i nu gällande strafflags kap. 5 § 1, hvilket lagrum bemyndigade domstol att rörande brottsligt barn efter omständigheterna förordna, att det »af föräldrar eller annan, under hvars vård och lydnad det står, med aga hemma i huset rättas skall eller i allmän uppfostringsanstalt insättas, om tillgång dertill finnes». Med tillämpning af detta lagrums bestämmelser plögade minderåriga brottslingar intagas i den med statsmedel understödda åkerbrukskolonien på Hall. Denna anstalt vore emellertid otillräcklig för ändamålet, såsom framginge af det kända förhållandet, att för närvarande ensamt inom hufvudstaden funnes många minderåriga, som på grund af domstols beslut skulle förpassas till Hall, men af brist på plats ej kunde der intagas.

Då förbättrings- och räddningshem redan, utan stöd af statsbidrag, blifvit upprättade på olika orter i vårt land, vore det anledning att hoppas, att man hos såväl enskilda personer som kommuner och landsting hade att påräkna en ganska stor offervillighet för anstalter med detta syfte, samt att ett tillräckligt antal sådana helt visst inom kort skulle uppstå, såvida nemligen staten äfven hos oss trädde emellan, dels genom beviljande af anslag, dels genom vidtagande af de lagstiftningsåtgärder, som kunde för ändamålet anses erforderliga.

Yrkandena på verksamma åtgärder i fråga om den brottsliga, vanartade eller sedligt försummade ungdomen hafva, såsom redan nämnts, kommit hufvudsakligen från de två håll, der man på grund af sakens natur måste träda i omedelbart förhållande till denna ungdom, nemligen från fängelseväsendets och från uppfostringsväsendets målsmän. Hvad särskildt vårt land beträffar, kan i detta afseende hänvisas dels till fängelsevårdsstyrelsens berättelser, dels till talrika uttalanden från folkskolelärarecorpsens sida.

De utdrag ur fängelsepredikanternas redogörelser, hvilka årligen pläga i fängelsevårdsstyrelsens berättelser meddelas, utgöras till en stor del af mycket mörka skildringar öfver ungdomens sedliga förvildning, hvilken fängelsepredikanterna i allmänhet anse vara stadd i en snabb och förfärande tillväxt. De innehålla derjemte äfven många beaktansvärda

iakttagelser rörande denna sedliga förvildnings orsaker. Den närmaste anledningen till förbrytelserna är, såsom det starkt betonas, vanligen dryckenskapen. Dock framhålla berättelserna tillika, att om denna last än utgör så att säga den yttre och sista orsaken, så ligger dock i de allra flesta fall den innersta och egentliga grunden till det onda i den unge brottslingens sinnesart och sinnesriktning, sådan denna blifvit hos honom utpreglad genom hela hans föregående utveckling, vanligen allt ifrån barndomen. En vanvårdad och försummad uppfostran visar sig i allmänhet vara den egentliga källan till det öfverklagade förderfvet.

Bland dem, som ofta äro i hög grad utsatta för dylik vanvård, anföra fängelsepredikanterna sådana föräldralösa barn, hvilka bortackorderas till fosterhem af så dålig art, att de hvarken kunna eller vilja uppfylla ett hems uppfostringsförpligtelser. Särskildt har detta, enligt predikanternas utsago, varit fallet på de orter, der bortauktionerings-systemet kommit till användning.

Äfven der föräldrar lefva, äro dock, såsom fängelsepredikanterna betona, förhållandena i hemmet ofta så usla, att barnets uppfostran måste blifva i hög grad missriktad.

I flera berättelser framhålles, att vanvården i hemmet nästan alltid har till följd, att barnet blifver i saknad äfven af den uppfostran, som skollifvet med sina kraf på punktlighet, ordning och goda seder eljest skulle kunnat gifva. Dåliga föräldrar afhålla nemligen sina barn från skolan och använda dem i stället till förvärf, vanligen genom att ut-sända dem för att tigga, ofta uppenbart, men ännu oftare under formen af något slags försäljning.

Vidare anföres, att brottsligheten bland ungdomen är jemförelse-vis mindre inom sådana bygder, der befolkningens lefnadsförhållanden i allmänhet medgifver ett verkligt hemlif, och der barnen derfor kunna hafva förmånen af föräldrarnas tillsyn. Detta anses ännu vara förhållan-det bland större delen af vårt lands jordbrukande befolkning, dock med undantag för åtskilliga landsdelar samt för vissa till främmande hem bortackorderade barn. Sämst uppgifves det vara stäldt, der på grund af särskilda förhållanden föräldravård och hemlif i större eller mindre grad saknas.

Fångvårdsstyrelsen har nyligen haft tillfälle att inför Eders Kongl. Maj:t uttala sig i denna fråga, nemligen i ett den 20 december 1895 afgifvet utlåtande öfver en af styrelsen för åkerbrukskolonien Hall under nämnda år hos Eders Kongl. Maj:t gjord framställning, hvaruti sist-bemälda styrelse fäst uppmärksamhet derå, att de vid Hall tillgängliga elevplatserna icke på långt när vore tillräckliga för att mottaga ens de

inträdessökande, som blifvit dömda att i allmän uppfostringsanstalt intagas, och förklarar sig, under förutsättning af tillräckligt bidrag af allmänna medel, vara villig att öka antalet platser från 175 till 200.

Om fångvårdsmännen, såsom af det nu anförda torde framgå, haft riklig anledning att uppmärksamma de förhållanden, i hvilka brottsligheten bland de minderåriga har sina hufvudsakligaste orsaker, så måste detta gifvetvis i ännu högre grad gälla om uppfostrarne, hvilka varit i tillfälle att följa de unga under flera år af deras utveckling och att iakttaga de omständigheter, hvilka förnämligast medverkat att gifva denna utveckling dess riktning. Af redan antydda skäl hafva särskildt folkskolans män måst känna sig kraftigt manade att påyrka åtgärder, som kunna vara egnade att rädda de sedligt försummade barnen från undergång samt att skydda den stora massan af icke vanartade från moralisk smitta. Stockholms folkskolelärareförening har vid flera tillfällen framhållit önskvärdheten af att för alla sådana Stockholms kommun tillhörande barn, hvilkas uppförande är sådant, att deras vistelse i skolan menligt inverkar på de öfriga barnen och på arbetet i skolan, måtte anordnas särskilda skolafdelningar eller undervisningsanstalter — helst sådana, der barnen ständigt kunna vistas. Äfven i öfriga städer samt på landsbygden hafva folkskolans lärare upprepade gånger förordat dylika anstalter.

De sorgliga sakförhållanden, hvilka nu omförmälts, synas icke lemna något tvifvel derom, att samhället här befinner sig inför ett djupgående ondt, hvaremot det måste vidtaga allvarliga och genomgripande åtgärder.

Lika otvifvelaktigt synes vara, att dessa åtgärder komma för sent, i fall de vidtagas endast gent emot sådan ungdom, som redan är afgjordt brottslig. Skall man kunna vänta sig någon verklig förbättring, så får ingripandet uppenbarligen icke uppskjutas till den ålder, då det vilsekomna barnets sinnesart blifvit till den grad utpreglad, att en inre omgestaltning af dess känslor och viljelif samt dess sedliga föreställningar måste stöta på nästan oöfvervinneliga svårigheter. Det gäller på detta område liksom på andra — ja mer än på de flesta — att det är lättare och bättre att förekomma sjukdomen än att bota densamma.

Det är därför icke nog, att man i våra fångelser söker vårda sig om de vuxna förbrytarne och hindra deras återfall i brott. Det är icke heller nog, att man genom de minderåriga brottslingarnas afskiljande i enkom för dem inrättade anstalter söker förbättra dem och om möjligt göra dem till laglydiga samhällsmedlemmar. Fastmer måste bemödandena i främsta rummet rigta sig på det målet att i tid förekomma det

onda genom beredande af lämplig uppfostran åt sådana barn, hvilka väl ej äro dömda brottslingar, men genom sin vanart stå nära brottslighetens gräns, äfvensom åt sådana, hvilka visserligen ännu ej äro vanartade, men genom försummelse och sedlig vanvård från föräldrarnas eller målsmännens sida löpa största fara att blifva det.

Utomlands har man mångenstädes kommit till full insigt om nödvändigheten att söka i tid sätta en dam för det onda, och en ganska vidsträckt erfarenhet har redan blifvit vunnen om åtskilliga af de medel, hvarigenom brottsligheten och vanarten hos de minderåriga med framgång kunna bekämpas. Efter en mängd famlande försök hafva åsigtterna om hvad i detta afseende kräfvades allt mera klarnat, och det har härvid visat sig, att man på skilda håll genom sakens egen natur föranledts att för ändamålet anlita väsentligen samma anordningar, nemligen dels s. k. förbättringshem för minderåriga förbrytare, dels hem för barn, som försumma sin skolgångsskyldighet, dels ock räddningshem för vanartade och i sedligt afseende försummade barn.

Hos oss har behovet af liknande anordningar varit så trängande, att anstalter med nämnda ändamål — om än under stora svårigheter — småningom arbetat sig fram här och der i vårt land. Förutom den här ofvan omnämnda åkerbrukskolonien vid Hall, som kan betecknas såsom ett förbättringshem för unga brottslingar, finnas åtskilliga anstalter, som afse att utgöra räddningshem för vanartade barn, samt några, som äro att hänföra till hem för barn, som försumma sin skolgångsskyldighet. Uttalanden från olika håll visa nogsamt, att dessa anstalter äro långt ifrån tillräckliga att ens något så när fylla behovet. Sådant synes ock helt naturligt. Erfarenheten har nemligen ådagalagt, att en tillfredsställande lösning af denna fråga icke står att vinna uteslutande genom bemödanden af enskilda, äfven der dessa förfoga öfver synnerligen stortartade tillgångar. Till och med i det rika och för filantropiska företag alltid offervilliga England hafva staten och kommunerna nödgats träda emellan, och först sedan detta skett, har verksamheten för »tvångsuppfostran» der kunnat vinna en sådan omfattning, att brottsligheten bland de minderåriga blifvit väsentligen minskad.

Riksdagen anser på grund häraf, att staten äfven hos oss bör taga denna angelägenhet om hand dels genom lagbestämmelser rörande de olika slagen af tvångsuppfostringsanstalter, dels genom beviljande af anslag till sådana samt genom tillsyn öfver deras verksamhet.

Hvad lagbestämmelserna angår, torde de närmast kunna ansluta sig till de stadganden i strafflagens kap. 5, hvilka röra af minderårig person begångna förbrytelser, äfvensom till lagen angående lösdrifvares behand-

ling, hvilken lag i sitt nuvarande skick saknar hvarje föreskrift om behandlingen af de minderåriga lösdrifvarne, samt till folkskolestadgans § 51, som för närvarande väl gifver skolstyrelse magt öfver barn, som försumma sin skolgångsskyldighet, men icke öfver barn, som visa sig vanartade eller i moraliskt afseende groft försummade.

I fråga om skyldigheten att anordna anstalter för tvångsuppfostran förefaller det Riksdagen, som om en skilnad mellan de olika slagen af anstalter både kunde och borde iakttagas.

Hemmen för sådana barn, hvilka försumma sin skolgångsskyldighet, äro i allmänhet endast för de större stadssambällena, med deras många tillfällen och möjligheter till vagabondlif, af trängande nödvändighet och torde lämpligen böra upprättas af vederbörande skoldistrikt samt lyda under deras skolstyrelser. Riksdagen finner detta så mycket mer i sin ordning, som dessa anstalters invånare icke äro ämnade att vara deras stadigvarande gäster, utan böra efter lämplig tid gå tillbaka till den allmänna folkskolan.

Att låta räddningshemmen för vanartade och moraliskt vanvårdade likaledes utgöra en skoldistrikts enskilda angelägenhet skulle deremot helt visst vara olämpligt. Hvarje skoldistrikt kan visserligen någon gång behöfva anlita ett dylikt hem, men ytterst få äro stora nog att ensamma kunna fylla ett sådant. Det synes därför här vara skäl att icke lägga omsorgen på de mindre kommunerna, utan i stället på de större, d. v. s. på landstingsområdena samt på de städer, hvilka ej i landsting deltaga. Härigenom skulle antagligen äfven den fördelen vinnas, att anstalterna hvarken blefve så små, att medelkostnaden för barn stege till oskälighöjd, ej heller så stora, att den personliga inflytelsen på hvarje individ väsentligen försvårades. Der så befunnes lämpligt, borde närgränsande landstingsområden kunna förena sig om upprättande af gemensam anstalt.

Hvad slutligen förbättringshemmen för minderåriga förbrytare vidkommer, anser Riksdagen, att ansvaret för dem närmast åligger staten. Då strafflagen uttryckligen gifvit domaren anvisning på att insätta den unge brottslingen i »allmän uppfostringsanstalt» i stället för att låta honom betunga statens fängvård, så synes det ock vara statens oafvisliga pligt att ej lemna åt den enskilda välgörenheten att afgöra, huruvida lagens anvisning skall kunna följas eller förvandlas till en död bokstaf. Naturligtvis bör intet hindra, att staten uppfyller sin pligt i detta hänseende på så sätt, att han understödjer förbättringshem, hvilka blifvit upprättade genom donation eller af kommuner eller föreningar m. m.

I fråga om förbättringshemmens omfång omfattar Riksdagen så mycket hellre den åsigt, att de smärre anstalterna ega företräde framför

de större, som Riksdagen föreställer sig, att hopförandet inom samma anstalter af unga brottslingar från landsändar med allt för skarpa skilljaktigheter i folklynne och lefnadsförhållanden svårligen kan vara fullt lämpligt.

I likhet med hvad som ansetts riktigt för andra abnormskolor — t. ex. läroanstalterna för döfstumma och de föreslagna anstalterna för andesvaga — torde kostnaderna för tvångsuppfostran lämpligast böra fördelas mellan staten, det större eller mindre skolområdet samt vederbörande målsmän, så nemligen, att förbättringshemmen upprätthölles af staten med bidrag af målsmännen, räddningshemmen af landstingen med bidrag af staten och målsmännen, samt hemmen för dem, hvilka gjort sig förfallna till försummelse af sin skolgångsskyldighet, af skoldistrikten med bidrag af målsmännen. Bidragen torde böra utgå med visst belopp för lärjunge och underhållsdag.

Riksdagen har med det nu anförda endast velat antyda, huru Riksdagen för sin del ansett, att denna angelägenhet möjligen skulle kunna ordnas. Någon närmare utarbetad plan har Riksdagen på sakens nuvarande ståndpunkt ej ansett sig i stånd att framlägga. Såväl i den hos Riksdagen i ämnet gjorda framställning som i ofvannämnda af fängvårdsstyrelsen afgifna utlåtande uttalas ock den åsigt, att en omfattande utredning af denna fråga måste föregå, innan några genomgripande beslut rörande densamma kunna med fördel af statsmagterna fattas. Riksdagen finner denna mening grundad och får därför anhålla, att Eders Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag om åtgärder för beredande af lämplig uppfostran dels åt minderåriga förbrytare, dels åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn.

Stockholm den 25 april 1896.

Med undersåtlig vördnad.